PARTA-AGAMAT

Pogona sp.
(Engl. Bearded dragon)

Parta-agamat ovat Suomessakin vallanneet sydämiä yhtenä suosituimpana liskolajina. Luonne ja viehättävä ulkonäkö ovat parta-agaman valttikortteja. Vaikka se kasvaa suhteellisen kookkaaksi, se sopii hyvin terraariolajiksi. Luonnossa näitä liskoja esiintyy pääasiassa Australiassa, mutta niitä tavataan myös Tasmaniassa.

Parta-agamia esiintyy noin kahtakymmentäviittä eri lajia. Tämä ohje keskittyy sisämaan parta-agamaan, (*Pogona vitticeps*), jota esiintyy Australian itäisissä osavaltioissa, eteläisessä Pohjois-Australiassa ja noin puolessa osaa eteläistä Australiaa.

Sisämaan parta-agama on yleisin terraariossa pidettävä parta-agamalaji hyvin onnistuneen viljelyn sekä säyseän ja seurallisen luonteen vuoksi. Urokset kasvavat kookkaammiksi kuin naaraat, noin 50 cm:iin asti, kun taas naaraat jäävät noin 40-43 cm:ksi.

Lajilla on monia jalostuksen myötä kehitettyjä värimuotoja.

TERRAARION VALINTA

Koska sisämaan parta-agamat kasvavat suhteellisen kookkaiksi ja elävät pääasiassa maan tasalla, tulee terraarion olla pohjapinta-alaltaan melko suuri. Jonkinasteinen minimimitta yhdelle aikuiselle sisämaan parta-agamalle (*Pogona vitticeps*) on 150x60x50 cm ja kääpiöparta-agamalle (*Pogona* henrylawsoni) 90x40x45, mutta isompi on aina parempi. Mikäli majoitat useamman parta-agaman samaan terraarioon, kasvaa tilantarve huomattavasti. Parta-agamat on viisainta majoittaa kukin omaan terraarioonsa, sillä reviirikiistat ovat mahdollisia. Varauksella niitä voidaan pitää myös ns. haaremissa, jossa on yksi koiras ja useampia naaraita tai useampia naaraita yhdessä. Pareittain pidettynä uros usein ahdistelee naarasta jatkuvilla paritteluyrityksillään, mikä rasittaa molempia liskoja ja pahimmillaan naaras voi menehtyä jatkuvaan munimiseen. Myös naaraat voivat nahistella keskenään. Jos kuitenkin asutat useita agamia samaan, pidä vain suunnilleen samankokoisia yksilöitä samassa terraariossa ja tarkkaile, että jokainen agama saa ruokaa, eivätkä ne tappele. Älä koskaan sijoita samaan terraarioon kahta koirasta, sillä ne todennäköisesti ottavat verisesti yhteen. Koska suljetussa tilassa heikompi koiras ei pääse poistumaan vahvemman reviiriltä, voivat tappelut jatkua niin kauan että heikompi yksilö kuolee.

Huolehdi, että terraario on ehdottoman pakovarma ja että siinä on riittävä ilmanvaihto. Varmista terraarion riittävä koko jo osto-tilanteessa Faunattaren henkilökunnalta.

TERRAARION SISUSTUS

Pienellä vaivan näöllä parta-agamalle on helppo rakentaa upea aavikkoterraario, joka on paitsi liskoille mukava koti, silmää hivelevä sisustuselementti. Erityisen kauniin terraariosta saat rakentamalla siihen itse kivistä aavikkomaisemaa muistuttavan taustan ja muotoilemalla vaihtelevan aavikkomaiseman esimerkiksi savi-hiekka sekoituksella.

Pohjamateriaaliksi luonnollisin on ns. termiittihiekka (esimerkiksi JBL TerraSand, punainen), muotoiltava hiekka, jonka seassa on savea ja joka kovettuu kuivuessaan vastaamaan hyvin pitkälti parta-agamien luonnollisen elinalueen alustaa. Myös kivilaattaa, muovimattoa tai erilaisia matelijoille suunniteltuja terraariomattoja voidaan käyttää, tällöin on kuitenkin tarjottava liskolle kaivelumateriaaliksi esimerkiksi hiekan ja turpeen sekoitusta erillisessä kaiveluastiassa, jotta parta-agama pääsee toteuttamaan luonnollista käytöstään.

Pelkkää hiekkaa käytettäessä tulee seurata liskon käyttäytymistä ja vaihtaa pohjamateriaali heti, jos lisko alkaa syödä hiekkaa, sillä hiekka voi pakkautua suoleen ja aiheuttaa pahimmillaan kohtalokkaan suolitukoksen

Alle puolivuotiaalle liskolle suositellaan pohjalle esimerkiksi mattoa tai paperia tms.

Sisustukseen hyviä somisteita ovat tekokaktukset, kivet, kaarnanpalat, juurakot jne, jotka myös luovat terraarioon luonnollisia piilopaikkoja. Piilopaikoiksi soveltuvat hyvin myös lemmikkieläinliikkeissä myytävät

Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar

valmiit luolat, jotka ovat tarpeeksi suuria.

Parta-agamat kiipeilevät jonkin verran, joten terraarioon on hyvä laittaa esimerkiksi korkkitunneleita, juurakoita, oksia ja erilaisia kivirakennelmia, joiden päälle lisko voi nousta tarkkailemaan ympäristöään. Kaikki rakennelmat tulee tehdä turvallisiksi liskoille, sillä liskot voivat romauttaa esimerkiksi huterat kivikasat helposti ja jäädä niiden alle puristuksiin. Laita raskaat kivet ja juurakot suoraan pohjalasin päälle, jotta liskot eivät ryömi niiden alle. Akvaariosilikonia käyttäen voitkin liimata kivistä tukevia, luonnollisen näköisiä rakennelmia, jolloin lisko voi nukkua kivien alla ja paistatella päivää niiden päällä.

Sisustukseen voit käyttää myrkyttömiä oikeita kasveja, mutta hyvin todennäköisesti liskot joko syövät ne tai ruttaavat ne rikki. Tekokasvit ovat kestävämpiä. Terraarioon ei tule laittaa aitoja kaktuksia tai muita teräviä tai piikikkäitä kasveja, sillä liskot voivat vahingoittaa itsensä niihin. Mikäli mielit kuitenkin kaktuksia terraarioon, useiden lemmikkieläinliikkeiden valikoimasta löytyy erilaisia tekokaktuksia sekä muita silkki – ja muovikasveja.

OLOSUHTEET

Koska parta-agamat ovat päiväaktiivisia, ne tarvitsevat ehdottomasti UVB-valon. Terraarioon tuleekin sijoittaa vähintään 10% UVB:ta sisältävä UVB-loisteputki (esimerkiksi ExoTerra 10% UVB-putki), joita myydään lemmikkieläinliikkeissä. UVB-putki vaihdetaan uuteen 6-12kk välein valmistajan ohjeen mukaan, sillä niiden UVB-teho heikkenee käytön myötä. Voit käyttää myös monimetallivalaisimia tai elohopeapurkauslamppuja,
jotka toimivat sekä UVB:n, että lämmönlähteenä.

UVB-säteiden avulla parta-agama kehittää ihollaan D3-vitamiinia, joka vaikuttaa eläimen kalsiumaineenvaihduntaan. UVA-säteellä on todettu olevan liskoille psykologinen vaikutus, eli se mahdollisesti vaikuttaa mm. lisääntymisintoon ja aktiivisuuteen. Valon avulla lisko pystyy myös erottamaan eri vuorokaudenajat toisistaan. Huomaa, että UV-säteet eivät tule lasin läpi, joten lamppu sijoitetaan joko terraarion sisäpuolelle tai esim. verkkokaton päälle.
Valaistusta pidetään päällä n. 12-14 tuntia vuorokaudesta, kesällä pidempään ja talvella lyhemmän aikaa.

Kuten monet muutkin matelijat, myös parta-agama kaipaa terraarioonsa lämmittelyalueen voidakseen säädellä ruumiinlämpöään. Terraarion toinen pääty tehdään lämmittelyalueeksi, jossa lämpö saa kohota 40-49 asteeseen. Koska parta-agamat ovat päiväaktiivisia, tulee lämmittelyalueen lämmön tulla luonnollisesti ylhäältä päin, jotta se vastaisi luonnollista lämmönlähdettä, aurinkoa. Lämmönlähteenä käytetään siis lämpölamppua, joka sijoitetaan niin, ettei lisko voi polttaa itseään siihen. Lämpölampun alle kannattaa sijoittaa esim. liuskekivi, luonnossa liskot lämmittelevät usein kivien päällä, sillä kivet varastoivat auringon lämpöä itseensä.

Yöksi myös lämmitys sammutetaan ja lämpö saa laskea noin 20 asteeseen. Valaistus ja lämmitys on helpointa pitää säännöllisinä ajastimen avulla.

Parta-agamat elävät luonnossa aroilla ja puoliaavikoilla, joten terraarion sumuttelussa tulee olla hyvin maltillinen. Mahdollinen kevyt sumuttelu kannattaakin tehdä aamulla tai illalla, näin se vastaa luonnollista kastetta. Monesti terraariota ei tarvitse kuitenkaan sumutella lainkaan, liian korkea ilmankosteus on vain haitaksi.

Parta-agamalla tulee olla raikasta vettä koko ajan tarjolla erillisessä vesiastiassa.

RUOKINTA

Parta-agamat ovat sekasyöjiä, eli ne syövät sekä kasviksia, että hyönteisiä. Nuoret parta-agamat syövät suhteessa enemmän eläinperäistä ravintoa kuin täysikasvuiset. Ruokavalioon kuuluvat sirkat, jauhomadot, jättijauhomadot, torakat, perhoset, etanat, kulkusirkat ja toukat. Laihoille, muniville naaraille tai heikkokuntoisille yksilöille voidaan antaa myös hiiren pinkkejä, mutta ne ovat liian tuhtia ruokaa jatkuvaan ruokavalioon.

Nuori, kasvava agama ruokitaan 1-2 kertaa päivässä hyönteisillä mahdollisimman monipuolisesti ja hyönteiset pölytetään kalkki-vitamiiniseoksessa joka päivä. Hyönteisten antamista vähennetään liskon kasvaessa.

Aikuinen parta-agama ruokitaan kasviksilla päivittäin tai joka toinen päivä, hyönteisiä tarjotaan muutaman kerran viikossa. Aikuiselle riittää vitamiinien lisäys kerran viikossa-kahdessa. Kalkkijauhetta voi pitää jatkuvasti tarjolla erillisessä astiassa.

Sekä poikasille että aikuisille tarjoillaan päivittäin kasviksia. Huolehdi, että kasvisravinto on monipuolista ja ravitsevaa; erilaiset tummat salaatit, yrtit ja myrkyttömät, lehtevät luonnonkasvit muodostavat hyvän perustan parta-agaman kasvisravinnolle.

Parta-agaman kasvisravinnossa on syytä kiinnittää huomiota kasvisten kalsium-fosfori-suhteeseen (Ca:P). Keskimäärin ravinnon tulisi sisältää kalsiumia ja fosforia suhteessa 2:1. Vaihtoehtoja, joissa

Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar

Ca:P suhde on lähellä ihanteellista ovat mm. endiivi, fenkoli, kaali, mangoldi, persilja, sinimailasen idut, vesikrassi ja voikukan lehdet. Muita vaihtoehtoja ovat mm. kesäkurpitsa, kiinankaali, kyssäkaali, lehtisalaatti, lanttu, linssin idut, parsakaali, porkkana, punakaali, retiisi, savoijinkaali, sikurisalaatti ja varsiselleri. Mainittakoon myös kurkku, kurpitsa, paprika ja tomaatti – näissä Ca:P suhde on aiempia epäedullisempi mutta lisukkeena nekin sopivat hyvin.

TALVILEPO

Usein syksyisin parta-agamien aktiivisuus laskee ja ne alkavat syödä vähemmän kuin ennen. Ne saattavat nukkua muutamankin päivän heräämättä syömään tai lämmittelemään. Moni harrastaja huolestuu tästä, mutta kyseessä on täysin luonnollinen ”vaiva”; lisko valmistautuu talvilevolle.

Kun liskoa aletaan valmistella talviunille, tulee ensimmäisenä varmistua siitä, että lisko on terve. Sairasta tai heikkokuntoista yksilöä ei saa päästää talvilevolle, sillä talvilevolla sekä liskon elintoiminnot, että puolustuskyky heikkenevät ja talvilepo voi koitua heikkokuntoiselle yksilölle kohtalokkaaksi. Ruokintaa aletaan vähentää, sillä on erittäin tärkeää, että lisko menee talviunilleen suoli tyhjänä; mikäli suoli ei tyhjene, voi sulamaton ruoka alkaa mätänemään liskon suolistossa aineenvaihdunnan hidastuessa. Alkuvaiheessa lisko voi heräillä välillä päiväksi tai pariksikin, mutta sitä ei tule ruokkia siitä huolimatta.

Kun lisko ei enää heräile ja sen suoli on varmasti tyhjentynyt, sammutetaan terraariosta sekä valot, että lämmitys. Terraario on hyvä peittää, jotta lisko saa nukkua mahdollisimman rauhassa.

Tarkasta parta-agaman kunto viikon-parin välein. Voit myös juottaa sille vettä tarkastamisen aikana. Punnitse lisko, jotta näet, ettei sen paino putoa liikaa. Pieni painon putoaminen talvilevon aikana on normaalia ja kuuluu asiaan. Jos lisko kuitenkin laihtuu rajusti, keskeytä talvilepo välittömästi.

Talvilepo kestää tavallisesti kahdesta neljään kuukautta, mutta voi venyä joka kuuden kuukauden mittaiseksi.
Kun lisko alkaa heräillä, voit sytyttää taas valot terraarioon. Kytke lämmitys päälle, kun lisko on ollut selkeästi hereillä muutaman päivän. Älä kuitenkaan anna ruokaa ennen kuin lisko on ollut täysin hereillä useamman päivän, sillä ne voivat vielä vetäytyä takaisin nukkumaan heräämisvaiheessakin.

LISÄÄNTYMINEN

Parta-agamat ovat lisääntyneet jo vuosia ihmisen hoivissa menestyksekkäästi. Lisääntyäkseen liskot kaipaavat talvilevon, mutta lisäännyttäminen voi onnistua ilmankin.

Parta-agamat saavuttavat sukukypsyyden usein vajaan vuoden iässä. Sukukypsyyden saavuttaminen on liskoilla hyvin yksilökohtaista ja riippuu mm. ravinnon määrästä.

Sukupuolet voi useimmiten täysikasvuisista yksilöistä erottaa suhteellisen helposti. Vertaile liskojen peräaukon tuntumassa, takajalkojen sisäsivuilla olevia femoraalirauhasrivejä: koiraalle ne erottuvat selkeästi, kun taas naaraallakin ovat nähtävissä, mutta eivät yhtä selkeästi. Lisäksi uroksen viemärisuolen eli kloaakin takana erottuvat uroksen hemipenispullistumat selkeinä kohoumina. Urokset ovat yleensä rakenteeltaan naaraita raskasrakenteisempi ja niiden pää on leveämpi ja kulmikkaampi kuin naarailla, tosin aina sukupuolta ei voi luotettavasti päätellä vain ulkonäöstä. Naaras munii kaivamaansa kuoppaan kerralla noin 15-25 munaa kolmesta viiteen kertaan yhden parittelun jälkeen. Munitut munat on hyvä siirtää erilliseen haudonta-astiaan, jonka pohjalla on kosteaa vermikuliittia. Munien siirrossa tulee olla varovainen, niitä ei saa kääntää vaan ne tulee siirtää täsmälleen siinä asennossa kuin ne on munittu. Munat haudataan vermikuliittiin siten, että noin puolet munasta jää vermikuliitin yläpuolelle. Munat haudotaan 27—28 asteessa. Poikaset kuoriutuvat noin 55–75 vuorokauden kuluttua muninnasta.

Poikaset on parasta asuttaa omissa terraarioissaan, sillä aikuiset liskot voivat syödä jälkikasvunsa ja suuressa ryhmässä pidetyt poikaset saattavat alkaa napsia toistensa varpaita ja häntiä, mikäli kilpailu ravinnosta ja lämmittelypaikoista käy kovaksi.

Huomioithan että tämä lisääntymisohje on tiivistetty, joten tutustu huolellisesti lajin lisäännyttämiseen jo etukäteen.

MUITA PARTA-AGAMALAJEJA

"Idän parta-agama" *Pogona barbata* on levinnyt Australian itäsille- ja kaakkoisille alueille sekä Peninsulaan ja Tasmaniaan. Tämä laji ei ole kovin usein saatavilla, sillä sen viljely on hankalaa ja poikaset kasvavat huomattavasti hitaammin kuin sisämaan parta-agaman. Luonteeltaan se on paljon sisämaan parta-agamaa arempi, eikä yhtä aktiivinen ”ujoutensa” vuoksi. Väritykseltään tämä laji on huomattavasti haaleampi kuin sisämaan parta-agama.

Kääpiöparta-agama *Pogona henrylawsoni.* Lajin levinneisyysalue on Australiassa, Queenslandin tasangoilla. Se on yksi pienimmistä parta-agama lajeista. Urokset kasvavat noin 30 cm pituisiksi, naaraat ovat hieman pienempiä.

Muita lajeja ovat mm.

Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar Faunatar

Kimberlyn parta-agama *Pogona microlepidota*,
Lännen parta-agama *Pogona minor*
Luoteis-Australian parta-agama *Pogona mitchelli*
Nullarborin parta-agama *Pogona nullarbor*

MUUTA HUOMIOITAVAA

Toisin kuin nisäkkäät, matelijat eivät odota hoitajaltaan yhteisiä seurusteluhetkiä. Liiallinen käsittely saattaa pahimmassa tapauksessa aiheuttaa niille stressiä, josta saattaa seurata ruokahaluttomuutta ja muita ongelmia. Huolehdi hygieniasta, monet matelijat saattavat kantaa luonnollisena suolistobakteerinaan salmonellabakteeria.

Jos lisko lakkaa pitkäksi aikaa syömästä, käyttäytyy oudosti tai on sairaan oloinen, ota yhteyttä matelijoihin perehtyneeseen eläinlääkäriin. Yllättävien tilanteiden varalle on hyvä selvittää jo etukäteen, mistä löydät matelijoiden hoitoon perehtyneen eläinlääkärin.

Teksti ja kuvat © Faunatar-ketju. Ohjeen jakaminen ja kopiointi sallittu ainoastaan Faunatar-ketjun myymälöille.